

СПОСТЕРЕЖЕННЯ РІДКІСНИХ І МАЛОВИВЧЕНИХ ВИДІВ ПТАХІВ У ЖИТОМИРСЬКІЙ І ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ У 2018–2022 рр.

О.В. Гриб

Українське товариство охорони птахів; вул. Спортивна, 36а, смт Миропіль, Житомирський р-н, Житомирська обл., 13033, Україна
Ukrainian Society for the Protection of Birds; Sportywna str., 36a, Myropil, Zhytomyr district, Zhytomyr region, 13033, Ukraine
✉ ghryb.o.v@gmail.com; Olexandr Ghryb <https://orcid.org/0009-0001-9087-1904>

Records of rare and insufficiently known bird species in Zhytomyr and Khmelnytskyi regions in 2018–2022. - O.V. Ghryb. - *Berkut*. 31 (1-2). 2022. - Data about 55 species collected in the south of Zhytomyr region and in the north of Khmelnytskyi region (Northern Ukraine) are presented. [Ukrainian].

Key words: fauna, distribution, number, migration, breeding, rare species.

Представлені дані по 55 видах птахів, зібрані на півдні Житомирської області та на півночі Хмельницької області.

Ключові слова: фауна, поширення, чисельність, міграція, гніздування, рідкісні види.

У нашій попередній роботі були представлені дані про спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у південно-західній частині Житомирської та північно-східній частині Хмельницької областей у 2009–2017 рр. (Гриб, 2017). У даній публікації наводимо такі ж відомості за 2018–2022 рр. Крім того, включені деякі спостереження на інших територіях, які не входять в район наших постійних досліджень, зокрема, на Нетішинському водосховищі та в національному природному парку (НПП) «Мале Полісся» у Хмельницькій області, а також на території колишнього Ружинського району Житомирської області. Спостереження за цей період, які вже були опубліковані в наших роботах або статтях інших авторів (Ільчук та ін., 2021; Гриб, 2022а, 2022б), тут не наводяться. Також не наведені відомості про спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у заказниках «Довгий Брід» і «Собачий Зуб», а також дані по зимівлі птахів на території району наших постійних досліджень, які заплановано опублікувати в окремих роботах. У деяких випадках наводимо більш детальну інформацію для раніше опублікованих спостережень (Гриб, 2020, 2022в). Для видів, описаних у нашій публікації за попередній період досліджень, спостереження яких було досить частим, відомості не наводяться або подані лише окремі найважливіші з нашої точки зору спостереження.

Населені пункти та об'єкти природно-заповідного фонду, що згадуються в описах місць спостереження птахів, в адміністративно-територіальному відношенні належать до наступних районів (наводимо сучасну назву району та в дужках назву району до якого входила наведена територія згідно старого адміністративно-територіального устрою):

Житомирський (Романівський) – селища міського типу Миропіль та Романів, села Бартуха, Велика Козара, Вільха, Врублівка, Гвіздярня, Дертка, Камінь, Колодяжне, Лісна Рудня, Мала Козара, Омільне, Романівка, Ясногород; **Житомирський (Чуднівський)** – м. Чуднів, села Бейзимівка, Бурківці, Карпівці та Стовпів; **Житомирський (Любарський)** – села Борушківці, Мала Деревичка та Меленці; **Звягельський (Баранівський)** – смт Полянка, села Вірля, Турова та Явне; **Бердичівський (Ружинський)** – смт Ружин, села Трубіївка та Ягнятин; **Шепетівський (Полонський)** – місто Полонне, смт По-

нінка, села Буртин, Велика Березна, Котюржинці, Микулин, Москалівка, Новолабунь, Новоселиця, Онацьківці, Тросщина, Черніївка, заказник «Великоберезнянський»; **Шепетівський (Шепетівський)** – села Мальованка, Михайлючка, Савичі, Траулин та Хролин; **Шепетівський (Ізяславський)** – села Лютарка та Радошівка; **Шепетівський (Славутський)** – с. Голики; **Хмельницький (Старокостянтинівський)** – м. Старокостянтинів, села Огівці та Северини.

Наукові латинські назви птахів наведено за Г.В. Фесенком (2022).

* * *

Гагара червоношия (*Gavia stellata*). 9.11.2019 р. молодого птаха спостерігали на ставі в с. Карпівці. 24.10.2020 р. двох гагар зареєстрували на ставі в заказнику «Великоберезнянський».

Норець чорноший (*Podiceps nigricollis*). Гніздових птахів реєстрували лише в заказнику «Великоберезнянський». Імовірно є також гніздування в інших місцях на р. Хомора. Зокрема, 19.06.2021 р. одного норця бачили у верхів'ї ставу біля с. Микулин. Мігруючих птахів тричі відмічали на ставі в с. Карпівці: 14.10.2018 р. – 1 ос., 9.11.2019 р. – 2 ос., 11.04.2021 р. – 1 ос. Найімовірніше літучого птаха спостерігали 23.07.2022 р. на ставі біля с. Романівка.

Норець червоноший (*P. auritus*). 31.10.2021 р. одного птаха спостерігали на ставі в с. Карпівці (фото 1).

Норець сірошочий (*P. grisegena*). Продовжує траплятися в заказнику «Великоберезнянський». 20.04.2019 р. тут зареєстрували 1 ос., 1.05 та 16.05.2020 р. – по 2 ос., 19.06.2021 р. – 1 ос. (фото 2).

Квак (*Nycticorax nycticorax*). Як і в попередній період досліджень, гніздиться і спостерігається регулярно лише в долині р. Хомора, найчастіше в заказнику «Великоберезнянський». На решті території реєстрували лише поодиноких птахів, переважно мігруючих або літучих. 23.08.2018 р. молодого квака виявили на р. Деревичка в с. Мала Деревичка, він стояв на стовбурі поваленого дерева над водою. 1.05.2019 р. квак спостерігався в с. Северини на території однойменної пам'ятки природи. Птах пролітав над ставом, після чого сів у сосновому насадженні на березі. На р. Случ кваків спостерігали в м. Старокостянтинів 14.05.2019 р. над водосховищем, у смт

Фото 1. Червоношийй норець. У с. Карпівці. 31.10.2021 р.
Тут і далі фото автора.

Photo 1. A Horned Grebe.

Миропіль та околицях – 31.05.2019 р., 18.05 та 18.06.2021 р., біля с. Чернівка – 13.09.2021 р. (молодий птах) та біля с. Колодяжне – 17.07.2022 р.

Чапля жовта (*Ardeola ralloides*). 11.08.2018 р. дорослого птаха виявили на краю рогових заростей біля води в заказнику «Великоберезнянський» (фото 3).

Чапля біла мала (*Egretta garzetta*). 19.08.2018 р. один птах тримався у скупченні з великими білими (*Ardea alba*) та сірими (*A. cinerea*) чаплями на відмілинах ставу в с. Мала Деревичка. У заказнику «Великоберезнянський» цих чапель відмічали 20.05, 1.06 та 27.07.2019 р. – по 1 ос., 31.07.2021 р. – 4 ос.

Лелека чорний (*Ciconia nigra*). Наводимо неопубліковані дані щодо гніздового угруповання виду в районі регіонального ландшафтного парку (РЛП) «Мальованка». У нашій попередній роботі було опубліковано інформацію про знахідку одного заселеного гнізда у 2017 р. (Гриб, 2017). У 2018–2019 рр. проведені ретельні обстеження даного РЛП та деяких прилеглих територій. У підсумку знайдено ще 7 гнізд чорних лелек. Наводимо інформацію окремо по кожному з них.

Гнізда в межах РЛП «Мальованка»:

1) Полонське лісництво, світлий дубовий ліс південніше р. Лизне, розташоване на дубі звичайному (*Quercus robur*) у розвилці стовбура, знайдене 25.06.2017 р. Результати гніздування: 2017 р. – займалося, ймовірно, були пташенята; 2018 р. – 2 пташенят; 2019 р. – 4 пташенят; 2020 р. – займалося, пташенят не було; 2021 р. – невдале гніздування, під гніздом знайдені рештки пташенят; 2022 р. – порожнє.

2) Полонське лісництво, світлий дубовий ліс північніше р. Лизне, розташоване на дубі звичайному в розвилці стовбура, знайдене 22.07.2018 р. Результати гніздування: 2019 р. – 3 пташенят; 2020 р. – 1 пташеня; 2021 р. – займалося, пташенят не було; 2022 р. – займалося, пташенят не було.

3) Полонське лісництво, світлий дубовий ліс біля витоків струмка, лівої притоки р. Лизне (за іншими даними – самої р. Лизне), розташоване на дубі звичайному на бічних гілках на відстані від головного стовбура, знайдене 14.04.2019 р. Результати гніздування: 2019–2021 рр. – птахи, ймовірно, лише відвідували ці гнізда, це

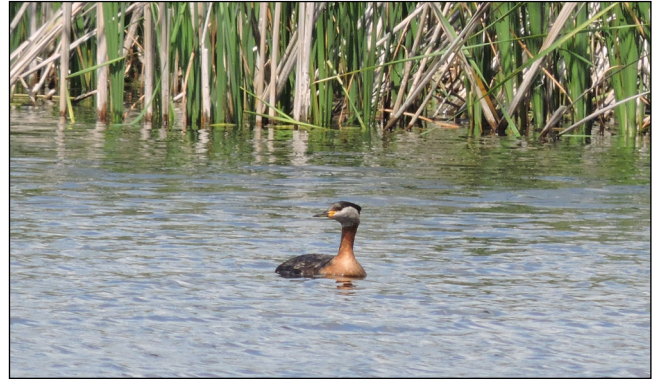

Фото 2. Сірошийкий норець. Заказник «Великоберезнянський». 19.06.2021 р.

Photo 2. A Red-necked Grebe.

встановлювали по посліду під ним, але самих лелек на гніздах не бачили; 2022 р. – порожнє.

4) Мальованське лісництво, невелика ділянка світлого дубового лісу серед соснових лісів, біля витоків річок Конотопи та Цмівка, розташоване на дубі звичайному на бічних гілках біля головного стовбура, знайдене 14.04.2019 р. Результати гніздування: 2019 р. – займалося, пташенят не було; 2020–2022 рр. – порожнє.

5) ? лісництво (комунальний чи військовий лісгосп), кв. 30, на південний схід від с. Конотоп, осиково-вільховий ліс із поодинокими старими дубами, розташоване на дубі звичайному на бічних гілках біля головного стовбура, знайдене 14.04.2019 р. Результати гніздування: 2019 р. – займалося, пташенят не було; 2020 р. – гніздо порожнє, обвалилося.

Гнізда на прилеглих територіях:

1) Спеціальне лісокомунальне підприємство «Лісовик» (колишній колгоспний ліс), південніше смт Понінка, вільхово-березовий молодий ліс із кількома розлогими дубами на галявині, на одному з цих дубів і розташоване гніздо на бічних гілках біля головного стовбура, знайдене 26.10.2018 р. (фото 4). Результати гніздування: 2019 р. – 3 пташенят. У подальшому дана гніздова територія не оглядалася.

Фото 3. Жовта чапля. Заказник «Великоберезнянський». 11.08.2018 р.

Photo 3. A Squacco Heron.

2) Полонське лісництво, східніше дороги між м. Полонне та с. Буртин, світлий дубовий ліс південніше р. Жуківка, розташоване на дубі звичайному в розвилці стовбура, знайдене 2.03.2019 р. Результати гніздування: 2019–2020 рр. – порожнє. У подальшому дана гніздова територія не оглядалася.

3) Полонське лісництво, східніше дороги між м. Полонне та с. Буртин, світлий дубовий ліс біля заболоченої території струмка, лівої притоки р. Дружня, розташоване на дубі звичайному на бічних гілках на відстані від головного стовбура, знайдене 2.03.2019 р. Результати гніздування: 2019 р. – займалося, результат гніздування не встановлений; 2020 р. – 3 пташенят; 2021 р. – 2 пташенят; 2022 р. – невдале гніздування, знайдена шкаралупа яйця.

У цілому, як видно з наведених даних, угруповання чорного лелеки в районі РЛП «Мальованка» перебуває в незадовільному стані з тенденцією до скорочення.

На інших територіях стан популяції також незадовільний. У лісі північніше смт Миропіль на гніздуванні в останні роки спостерігається лише одна пара в районі заказника «Миропільський». В урочищі Романівська дача – 3–4 пари. Тут також спостерігається низька успішність гніздування.

Гуска сіра (*Anser anser*). Реєстрували на гніздуванні лише в заказнику «Великобerezнянський». Найбільша чисельність зафіксована 31.07.2021 р., коли тут відмітили післягніздове скупчення з приблизно 60 ос., з них близько 50 ос. – в одній зграї.

Лебідь-кликун (*Cygnus cygnus*). 20.04.2019 р. нестатевозрілого птаха спостерігали на ставі в заказнику «Великобerezнянський». 28.02.2021 р. трьох молодих кликунів зареєстровано на Нетішинському водосховищі.

Нерозень (*Mareca strepera*). Спостерігали лише в заказнику «Великобerezнянський»: 13.10.2018 р. – 1 ос., 20.04 та 20.05.2019 р. – по 2 ос., 27.08.2019 р. – 1 ос., 1.05 та 24.10.2020 р. – по 1 ос., 19.06 та 17.08.2021 р. – 4 та 1 ос. відповідно, 27.08.2022 р. – 3 ос.

Чернь червонодзьоба (*Netta rufina*). 28.02.2021 р. пару спостерігали на Нетішинському водосховищі. 27.08.2022 р. один птах (самка чи молода особина) тримався на ставі в заказнику «Великобerezнянський» серед великого скупчення лисок (*Fulica atra*).

Чернь білоока (*Aythya nyroca*). 19.08.2018 р. самець тримався на відмілині ставу біля с. Меленці. У заказнику «Великобerezнянський» птахів спостерігали: 20.05 та 1.06.2019 р. – по 1 самцю, 1.05 та 16.05.2020 р., 19.06.2021 р. – по парі, 17.08.2021 р. – 4 ос.

Чернь морська (*A. marila*). 15.11.2020 р. один птах (самка чи молода особина) тримався на ставі в с. Карпівці. На Нетішинському водосховищі 28.02.2021 р. відмітили щонайменше 5 ос. (самці) та 13.02.2022 – 4 ос.

Крохаль малий (*Mergellus albellus*). 20.10.2019 р. один птах (самка чи молода особина) тримався на ставі в заказнику «Великобerezнянський» разом із двома гоголями (*Bucephala clangula*). 28.02.2021 р. пару спостерігали на Нетішинському водосховищі.

Крохаль середній (*Mergus serrator*). 22.04.2018 р. двох птахів (пару) спостерігали на ставі в с. Карпівці. 9

Фото 4. Гніздо чорного лелеки. Околиці смт Понінка, 26.10.2018 р.

Photo 4. A nest of the Black Stork.

та 24.10.2021 р. в заказнику «Великобerezнянський» зафіксовано 8 та 1 ос., відповідно.

Крохаль великий (*M. merganser*). 28.02.2021 р. на Нетішинському водосховищі трималися щонайменше 5 ос. 9.10.2021 р. самець відмічений у польоті в заказнику «Великобerezнянський».

Шуліка чорний (*Milvus migrans*). У районі заказника «Великобerezнянський» шулік реєстрували: 10.05.2018 р., 20.05.2019 р., 16.05.2020 р. – по 1 ос., 10.05.2021 р. – 2 ос., 19.06.2021 р. – 1 ос. Крім того, 19.06.2021 р. в долині р. Хомора одного птаха також бачили біля узлісся південніше с. Троєщина. 11.05.2018 р. пару шулік спостерігали в районі ставу південніше с. Борущківці біля узлісся (Любарське лісництво, кв. 14). 29.06.2019 р. та 11.04.2021 р. поодиноких птахів реєстрували в районі ставу в с. Карпівці. 18.07.2020 р. шуліку відмітили біля р. Случ східніше с. Вірля.

Лунь лучний (*Circus pygargus*). Лунів далі реєстрували в деяких з описаних у попередній роботі місць (Гриб, 2017). На полях південніше с. Врублівка: 5.05 та 21.06.2019 р. – по самцю, 23.07.2019 р. – дві самки чи молоді особини, 27.07.2020 р. та 26.05.2021 р. – по самцю. У долині р. Лісна біля с. Бартуха самця знову спостерігали 15.06.2019 р., а в районі с. Лісна Рудня 11.07.2020 р. відмітили самця та пару птахів, 26.05.2021 р. – самця. В околицях с. Мала Козара самця спостерігали 8.06 та 4.07.2020 р.

Серед нових потенційно гніздових знахідок варто відмітити наступні спостереження. Лунів неодноразово фіксували на перелогах між селами Велика Козара та Камінь: 21.06.2018 р., 20.07.2019 р., 29.04 та 25.05.2020 р. – по самцю. 5.06.2020 р. пару лунів зареєстрували на перелогах на північний захід від смт Миропіль. 18.07.2020 р. самця спостерігали на заплавах луках у пониззі р. Нивна східніше с. Вірля. 17.06.2019 р. пара лучних лунів трималася на луках північніше с. Траулін у межах РЛП «Мальованка». 13.05.2019 р. самка спостерігалася південніше с. Москалівка поблизу долини правої притоки р. Деревичка. 14.05.2019 р. самку зареєстрували на полі північніше с. Огіївці.

Фото 5. Великий підорлик. с. Радошівка, 17.08.2019 р.
Photo 5. A Greater Spotted Eagle.

Канюк степовий (*Buteo rufinus*). 21.08.2020 р. поодинокий птах ширяв над стернею південніше м. Полонне.

Зміїд (*Circaetus gallicus*). Територіальних птахів двічі реєстрували в лісі північніше смт Миропіль. 8.05.2019 р. бачили зміїда, що кружляв над лісом (Миропільське лісництво, кв. 23). 11.05.2020 р. спостерігали птаха, що низько пролітав над вирубкою. Він, імовірно, перед цим злетів із дерева (Миропільське лісництво, кв. 24). Проте в обох випадках гніздування не було встановлено. Подальші цілеспрямовані пошуки не увінчалися знахідками ні птахів, ні гнізд. Полювання зміїдів реєстрували на луках у долині р. Лісна. 15.06.2019 р. – 2 ос. біля с. Лісна Рудня, 11.07.2020 р. – 1 ос. біля того ж населеного пункту та 2 ос. біля с. Гвіздяря. Імовірно є гніздування цих птахів у лісових масивах неподалік. 20.07.2019 р. спостерігали двох зміїдів, які ширяли над вирубкою біля південної межі урочища Романівська дача на північний схід від с. Омільне. В РЛП «Мальованка» територіальних птахів реєстрували 27.06.2020 р. – 2 ос. ширяли над луками на схід від с. Конотоп, подавали голос, та 28.06.2021 р. – 1 ос. ширяла над вирубкою на північний захід від с. Савичі.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). 18.06.2020 р. в смт Романів в урочищі Виспа відмічено особину темної морфи. За птахом, який ширяв невисоко над землею та над ставом, спостерігали близько 3 хвилин в умовах хорошого освітлення. Вдалося добре розгледіти його забарвлення, форми тіла, характерні білі «ліхтарі» біля основи крил спереду. Найімовірніше, це був літуючий птах.

Підорлик великий (*Clanga clanga*). 17.08.2019 р. один птах тривалий час ширяв над городами на північній окраїні с. Радошівка, згодом віддалився в південно-східному напрямку (фото 5).

Підорлик малий (*C. pomarina*). Наводимо лише дані щодо нових підтверджених чи ймовірних місць гніздування. 7.04.2019 р. знайдене гніздо на сухій осиці (*Populus tremula*) в заболоченому вільховому лісі біля витоків р. Лизне в межах РЛП «Мальованка» (Мальованське лісництво). У 2021 р. цього гнізда вже не було, але натомисть за кілька десятків метрів було збудоване нове гніздо на дубі звичайному. У 2022 р. підорлики тут гніздилися також. Крім цього, в межах РЛП «Мальованка» терито-

Фото 6. Малий підорлик. Околиці с. Дертка, 25.05.2018 р.
Photo 6. A Lesser Spotted Eagle.

ріальних птахів відмічали 1.05.2021 р. в Полонському лісництві (кв. 109–110) та 25.06.2022 р. над луками біля лісу в околицях с. Хролин. Імовірно пара цих підорликів гніздиться в лісі північніше с. Дертка. Птахів у цьому районі, які полювали на луках південніше лісу, спостерігали 25.05 (фото 6) та 3.06.2018 р., 16.06 та 24.07.2021 р. 29.06.2019 р. підорлика зареєстрували на луках біля лісу південніше с. Бурківці (Чуднівське лісництво, кв. 40).

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Неодноразово зустрічали в заказнику «Великобerezнянський»: 17.11.2018 р. – 1 дорослий та 5 молодих птахів на спущених ставах; 18.08.2019 р. – молодий орлан зловив рибу на ставі; 21.08.2020 р. – дорослий птах сидів на полі, згодом полетів на став; 24.10.2020 р. – молодий орлан на спущеному ставі; 21.11.2020 р. – дорослий та молодий птахи; 10.05.2021 р. – дорослий орлан; 13.11.2022 р. – один птах на спущених ставах. У долині р. Хомора орлана відмітили також південніше с. Новолабунь: 13.05.2021 р. дорослий птах летів над полем на правому березі річки.

9.11.2019 р. молодий орлан пролетів низько над ставом у с. Карпівці в південно-східному напрямку. 2.09.2020 р. молода особина пролетіла у східному напрямку північніше смт Миропіль у районі заказника «Миропільський» (Миропільське лісництво, кв. 47). 4.09.2020 р. молодого птаха спостерігали в РЛП «Мальованка» в районі ставу біля с. Савичі. 14.08.2021 р. молодий орлан тримався на деревах на березі ставу в околицях с. Михайлючка. 9.07.2022 р. було знайдено пір'їну цього виду в РЛП «Мальованка» на краю соснового лісу північніше с. Мальованка біля водойми, утвореної на місці видобування торфу в минулому.¹

19.08.2020 р. пару дорослих орланів спостерігали на гніздовій території біля с. Трубіївка в районі заказника «Трубіївський ліс». Птахи злетіли десь із узлісся й сіли на поле неподалік. Гніздування орланів у даному місці було встановлене раніше (Весельський, 2018).

Сапсан (*Falco peregrinus*). 10.11.2019 р. молодий птах пролетів низько над землею вздовж залізниці на північно-західній окраїні м. Полонне.

¹ <https://www.inaturalist.org/observations/126079928>

Рябчик (*Tetrastes bonasia*). Після нашої першої зустрічі виду в 2017 р. в районі с. Буртин (Гриб, 2017), рябчиків неодноразово фіксували в даній місцевості в подальшому, зокрема, в межах РЛП «Мальованка» та його околицях (Полонське (кв. 44, 52, 66, 85, 97) та Мальованське (кв. 91 та 104) лісництва, територія спеціального лісокомунального підприємства «Лісовик»). Проте, за нашими спостереженнями, щільність населення цього виду тут значно менша, ніж на півночі Житомирського Полісся. 16.08.2019 р. чули голос у старому сосновому лісі з густим підліском в НПП «Мале Полісся» західніше с. Голики (Варварівське лісництво, кв. 66).

Журавель сірий (*Grus grus*). Наводимо лише відомості про випадки підтвердженого гніздування, які ще не опубліковані. Достовірно встановлено гніздування сірого журавля в долині р. Фастівка північніше смт Миропіль. Зокрема, птахів тут регулярно відмічали у 2018, 2020 та 2022 рр. 20.08.2022 р. під час обстеження заплави в районі верхів'я ставу було знайдено гніздо серед осокових лук з поодинокими кущами верби сірої (*Salix cinerea*). У гнізді знайдені п'ять дорослих особин та шкаралупа яйця. Розміри гнізда 110 × 100 см.

Гніздування також зареєстровано в РЛП «Мальованка». 26.05.2018 р. було виявлене пташеня-пуховик у заростях прибережної рослинності навколо водойми, утвореної на місці видобутку торфу, серед соснового лісу північніше с. Мальованка (Мальованське лісництво, кв. 87). 5.07.2019 р. неподалік від попереднього місця, на болоті також серед соснового лісу, зареєстровано двох дорослих журавлів та молодого птаха, який ще погано літав (Мальованське лісництво, кв. 59–60). Раніше, 14.04, тут бачили дорослого птаха, який стояв на острівці серед обводненої частини болота. Ймовірно, саме там знаходилося гніздо.

Сивка морська (*Pluvialis squatarola*). 13.10.2018 р. на спущеному ставі в заказнику «Великобerezнянський» спостерігали 4 птахів разом із чорногрудими побережниками (*Calidris alpina*). 24.10 та 21.11.2020 р. в цьому ж місці також на спущених ставах трималося близько 12 та 1 ос., відповідно.

Галстучник (*Charadrius hiaticula*). 20.05.2019 р. на утвореній внаслідок злив калюжі серед поля в районі заказника «Великобerezнянський» зареєстровано 2 птахів. 20.10.2019 р. в цьому ж заказнику на спущеному ставі тримався один птах. 19.08.2020 р. галстучник відмічений на відміліні ставу на р. Роставиця в смт Ружин. 4.09.2022 р. поодинокий птах тримався на відміліні ставу біля с. Романівка.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). 1.05.2020 р. на відміліні біля берега р. Хомора в заказнику «Великобerezнянський» тримався 1 птах.

Побережник білохвостий (*Calidris temminckii*). 27.08.2019 р. одного птаха спостерігали на відміліні ставу в заказнику «Великобerezнянський».

Побережник червоногрудий (*C. ferruginea*). 20.05.2019 р. одного птаха зареєстрували в районі заказника «Великобerezнянський» у скупченні з іншими куликами на утвореній після злив калюжі серед поля. 27.07.2019 р.

поодинокий побережник тримався на відміліні біля берега р. Хомора в цьому ж заказнику.

Гаршнеп (*Lymnocyptes minimus*). 20.04.2019 р. одного птаха двічі «підіймали» із затоплених прибережних лук у заказнику «Великобerezнянський».

Дупель (*Gallinago media*). 1.05.2022 р. один птах злетів із калюжі на межі поля та прибережних лук біля р. Фастівка в околицях смт Миропіль. Дупеля спостерігали з дуже близької відстані та добре розгледіли крайні стернові пера при злеті. Далі птах полетів майже прямолінійно, подав кілька невизначених покликів, зовсім не таких, як у бекаса (*G. gallinago*).

Кроншнеп великий (*Numenius arquata*). 24.10 та 21.11.2020 р. на спущеному ставі в заказнику «Великобerezнянський» спостерігали 4 птахів. 4.09.2022 р. один кроншнеп пролетів над полями біля с. Романівка, неодноразово подаючи голос у польоті.

Кроншнеп середній (*N. phaeopus*). 18.04.2020 р. троє птахів пролетіли в північному напрямку біля смт Миропіль. Кроншнепів віднесли саме до цього виду насамперед на основі почутого характерного поклику-трелі. Крім того, вони мали відносно невеликі розміри та не дуже довгі дзьоби.

Грицик великий (*Limosa limosa*). 27.07 на відміліні біля берега р. Хомора в заказнику «Великобerezнянський» та 26.08.2019 р. на відміліні ставу в с. Карпівці спостерігали по 4 ос. 2 та 17.08.2020 р. на ставі біля с. Меленці зустріли 1 та 3 ос. відповідно. 19.08.2020 р. грициків відмітили на р. Роставиця: 1 ос. – східніше с. Ягнятин та зграю з приблизно 30 ос. – на відміліні ставу в смт Ружин. 23.07.2022 р. поодинокий птах пролетів уздовж долини р. Будичина біля с. Стівпів.

Мартин каспійський (*Ichthyophaga ichthyophaga*). 1.06.2019 р. одного птаха спостерігали в заказнику «Великобerezнянський» та неподалік від нього. Цей мартин був виявлений на полі зі сходами сої у зграї з жовтоногими мартинами (*Larus cachinnans*). Згодом птахи перелетіли на став поблизу.

Мартин малий (*Hydrocoloeus minutus*). 10.05.2018 р. один птах спостерігався в м. Полонне на ставі на р. Хомора. 24.08.2018 р. поодинокий молодий мартин відмічений на водосховищі на р. Случ у м. Старокостянтинів. 20.05 та 27.07.2019 р. в заказнику «Великобerezнянський» та його околицях зафіксували 19 та 5 ос. відповідно. У першому випадку птахи трималися на калюжі серед поля біля заказника, у другому – на воді серед ставу. 19.08.2020 р. поодинокий птах тримався на р. Роставиця східніше с. Ягнятин серед звичайних (*Chroicocephalus ridibundus*) та жовтоногих мартинів. 31.08.2020 р. на ставі в с. Карпівці трималося 6 ос.

Мартин сріблястий (*Larus argentatus*). 28.02.2021 р. птаха 4-го року життя відмічено на Нетішинському водосховищі. Він видовбував вмержлі в лід чиїсь рештки неподалік від берега поруч із круками (*Corvus corax*). Видова приналежність мартина визначена у групі «Western Palearctic Gulls» у мережі Фейсбук.³

² <https://www.inaturalist.org/observations/132542255>

³ https://www.facebook.com/groups/424259161040019/?multi_permaLinks=2242774402521810

Фото 7. Сичик-горобець. Околиці с. Колодяжне, 26.11.2022 р.

Photo 7. A Eurasian Pygmy Owl.

Мартин чорнокрилий (*L. fuscus*). 9.04.2019 р. два птахи пролетіли в північному напрямку над смт Романів. 20.04.2019 р. поодинокий мартин зареєстрований у заказнику «Великобerezнянський». 8.04.2021 р. на водосховищі на р. Хомора південніше м. Полонне трималося 3 ос. 31.10.2021 р. на спущеному ставі в с. Бейзимівка зареєстровано двоє дорослих та молодого птаха. 4.04.2022 р. над смт Миропіль у північно-західному напрямку пролетіли 4 ос.

Крячок каспійський (*Hydroprogne caspia*). У заказнику «Великобerezнянський» птахів спостерігали: 20.04 та 27.08.2019 р. – по 1 ос., 8.04 та 31.07.2021 р. – 1 та 3 ос., відповідно. 26.08.2019 р. на ставі в с. Карпівці та 19.08.2020 р. на ставі в смт Ружин спостерігали по 3 ос., які відпочивали на відмілинах.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). Спостереження цього виду почастішали. В РЛП «Мальованка» зустрічі регулярні на території Мальованського лісництва (відмічений у кв. 51, 54–55, 61, 67–68, 71–72, 74, 81–84), рідше – в Полонському лісництві (у кв. 47, 76, 83–84). Найчастіше синяки тут оселяються у старих соснових лісах, рідше – в сосново-дубових чи світлих дубових.

В останні роки синяки стали також регулярно, але поодинокі, траплятися в лісі північніше смт Миропіль, де займають старі світлі дубові ліси або тінисті дубові ліси біля свіжих вирубок. Найчастіше птахів тут реєстрували в заказнику «Миропільський» (кв. 36) або в його околицях на ділянках із залишками дубових лісів біля великих вирубок (кв. 25, 26, 34, 35). Поодинокі зустрічі були також в інших місцях даного лісу (кв. 15, 32, 47).

18.06.2020 р. в сосновому лісі в заказнику «Сестробиль» західніше с. Явне зареєстрували 3 ос.

Сова болотяна (*Asio flammeus*). 5.04.2019 р. знайдено пір'я цієї сови на луках колишнього військового полігону північніше с. Дертка. Це, ймовірно, були рештки особини, яку хтось з'їв.⁴

Сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*). 15.05.2020 р. сичика вдалося виявити в сосново-дубовому старому

Фото 8. Бородата сова з пташенятами на гнізді. Околиці с. Дертка, 25.05.2018 р.

Photo 8. A Great Grey Owl with nestlings on a nest.

лісі північніше м. Полонне (Полонське лісництво, кв. 54). Раніше цей вид у Хмельницькій області не зустрічали (Новак, 2003). 26.11.2022 р. один птах зареєстрований на узліссі сосново-дубового лісу на правому березі р. Случ північніше с. Колодяжне (Миропільське лісництво, кв. 49) (фото 7). В обох описаних випадках сичиків виявили вдень після програвання фонограми з їх голосом.

Сова бородата (*Strix nebulosa*). У 2018–2019 рр. було зареєстровано 2 випадки успішного гніздування цих сов у лісі північніше с. Дертка (лісгосподарська ділянка 10 Територіального вузла урядового зв'язку). 25.05.2018 р. на гнізді спостерігали дорослу сову та двох пташенят на ділянці дубового лісу біля вирубки (кв. 5) (фото 8). 3.06 одне з пташенят покинуло гніздо й сиділо на гілці гніздового дерева, інше – залишалося у гнізді. Доросла сова перебувала на іншому дереві неподалік. 17.05.2019 р. також на гнізді спостерігали дорослу сову та трьох пташенят серед мішаного лісу (кв. 1).

20.07.2019 р. бородату сову бачили в березово-дубовому лісі на північний захід від смт Романів (Романівське лісництво, кв. 48).

Також вдалося зареєструвати бородату сову у Хмельницькій області на території РЛП «Мальованка». 5.07.2019 р. на ділянках соснових лісів між селами Буртин та Мальованка спостерігали 2 підлетків (Мальованське лісництво, кв. 45), а потім дорослого птаха з 2 підлетками (те ж лісництво, на просіці між кв. 62 та 78). Відстань між цими спостереженнями була понад 2 км. 25.06.2022 р. підлетка спостерігали в березово-сосновому лісі поряд із вільшняком західніше від с. Конотоп (Мальованське лісництво, кв. 22) (фото 9). Раніше гніздування цього виду у Хмельницькій області не відмічали (Новак, 2003).

Плиська гірська (*Motacilla cinerea*). 25.03.2018 р. одну плиску спостерігали на р. Случ біля с. Колодяжне.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). 6.10.2018 р. одного птаха зустріли на ґрунтовій дорозі в полі біля смт Миропіль. 27.10.2018 р. також один птах тримався в чагарниках біля дороги в околицях с. Новоселиця.

Кобилочка-цвіркун (*Locustella naevia*). 13.05.2019 р. самець співав на зарослій кропивою (*Urtica* sp.) та бузи-

⁴ <https://www.inaturalist.org/observations/80089166>

Фото 9. Підлеток бородатої сови. РЛП «Мальованка», 25.06.2022 р.

Photo 9. A fledgling of the Great Grey Owl.

Фото 10. Зелений вівчарик. Околиці смт Миропіль, 31.05.2020 р.

Photo 10. A Greenish Warbler.

ною (*Sambucus* sp.) ділянці господарського двору південніше с. Онацьківці. 15.06.2019 р. двох співаючих самців зареєстрували в долині р. Лісна: на межі прибережних лук і деревно-чагарникової рослинності між селами Бартуха та Лісна Рудня та на межі прибережних лук і очеретяних заростей південніше с. Ясногород. 15.05.2022 р. самець співав на світанку серед заболочених лук з верболозами біля копанки північніше смт Миропіль в районі заказника «Миропільський».

Вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*). 31.05.2020 р. співаючий самець зареєстрований у заказнику «Миропільський» на узліссі дубового лісу північніше смт Миропіль (Миропільське лісництво, кв. 47) (фото 10).

Золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*). Спостережень цього виду багато. Тут наводимо лише відомості про зустрічі в місцях, де про знахідки цих птахів раніше нами не повідомлялося. 14.05.2019 р. співаючий самець зареєстрований у заказнику «Новиківський» на ділянці широколистяного лісу біля невеликого насадження ялини (*Picea abies*) в околицях м. Старокостянтинів (Самчиківське лісництво, кв. 4). 17.08.2019 р. зафіксовано млявий спів у ялиннику вздовж дороги через ліс у НПП «Мале Полісся» північніше с. Лютарка (Лютарське лісництво, кв. 43). 2.05.2020 р. самець співав у залишках ялинника в заказнику «Урочище Камінь» біля с. Камінь.

Горихвістка звичайна (*Phoenicurus phoenicurus*). Спорадично поширена у світлих лісах, переважно соснових, та в населених пунктах. Унікає тінистих листяних лісів. Наводимо спостереження співаючих самців у гніздовий період: 23–27.04.2018 р. – біля смт Романів в урочищі Романівський парк на узліссі соснового лісу; 2.05.2018 р. – в смт Миропіль, вул. Перемоги, на телевізійній антені на присадибній ділянці; 4.05–8.06.2018 р. – в смт Миропіль, вул. Центральна, на присадибній ділянці із старим ясенем (*Fraxinus exelsior*); 12.05.2018 р. – біля смт Полянка на узліссі соснового лісу (2 ос.) (Баранівське лісництво, кв. 45 та 46); 21.05.2018 р. – в РЛП «Мальованка» на ділянці світлого сосново-дубового лісу (Полонське лісництво, кв. 84); 2.06.2018 р. – східніше с. Турова в основному лісі (Довбиське лісництво, кв. 66); 12.05.2019 р. – північніше

смт Миропіль на краю ялиново-соснового лісу біля вирубки (Миропільське лісництво, кв. 43); 23.05.2019 р. – в с. Вільха біля школи; 8.05.2020 р. – в м. Чуднів на димарі одноповерхового будинку по вул. Рудницького; 13.05.2020 р. – в смт Полянка та на узліссі соснового лісу біля нього (2 ос.); 7.06.2021 р. – в центральній частині смт Романів; 4.06.2022 р. – в РЛП «Мальованка» в сосновому лісі (Полонське лісництво, кв. 14).

Чечевиця (*Carpodacus erythrinus*). 10.05.2018 р. спів самця зафіксовано біля невеликого струмка північніше с. Велика Березна. 17.05.2019 р. західніше с. Котюржинці зареєстровано 4 самці. Чечевиці трималися на ділянці лук, частково зарослих березою (*Betula* sp.) із вкрапленнями невеликих боліт. 34 співаючих самців візуально бачили 3. З них лише один птах мав яскраво червоне забарвлення, інші – зеленуваті, як самки. 20.05 та 1.06.2019 р. в заказнику «Великоберезнянський» біля р. Хомора зареєстрували 3 та 2 самців відповідно. 26.05.2021 р. самець співав у долині р. Лісна біля с. Лісна Рудня. 10.05.2020 р. спів зареєстровано на узліссі біля р. Кам'янка північніше смт Миропіль у районі заказника «Миропільський». 23.05.2020 р. співаючого самця зареєстрували на північних околицях цього ж населеного пункту, на узліссі біля лівого берега р. Случ. 19.06.2021 р. спів зафіксовано в районі заказника «Великоберезнянський» на заболоченій ділянці з чагарниками серед пасовища на правому березі р. Хомора.

Шишкар ялиновий (*Loxia curvirostra*). Невеликі зграї чи поодинокі особини кочують на досліджуваній території влітку. 6.07.2018 р. – 3 ос. (2 самці та самка) в смт Романів, урочище Виспа, сиділи на ясені, потім полетіли в бік лісового масиву в урочищі Романівський парк; 22.07.2018 р. – 1 ос. (самець) в смт Миропіль на ялині біля залізничного вокзалу; в цей же день голос чули в РЛП «Мальованка» в районі ялинника (Полонське лісництво, кв. 66); 27.07.2018 р. – 4 ос. пролетіли над центральною частиною смт Романів; 15.06.2019 р. – 1 ос. (самець) пролетів біля с. Лісна Рудня; 5.07.2019 р. – голос чули в РЛП «Мальованка» (Мальованське лісництво, кв. 45 та 98); 20.07.2019 р. – 3 ос. пролетіли над полем між селами Велика Козара та Камінь; 21.06.2021 р. – 4 ос. пролетіли над лісом біля смт

Миропіль (Миропільське лісництво, кв. 22–23); 15.07.2021 р. – 2 ос. в смт Миропіль в польоті; 22.06.2022 р. – 1 ос. в смт Миропіль, птах зупинявся на ялинах.

Подяки

Автор висловлює вдячність Р.А. Яремчуку за участь у деяких польових дослідженнях на території Хмельницької області у 2018–2020 рр.

ЛІТЕРАТУРА

- Весельський М.Ф. (2018): До знахідок птахів Червоної книги України в умовах Житомирської області і деяких водно-болотних угідь степової зони. - Мат-ли до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ. К. 67-92.
- Гриб О.В. (2017): Спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у Житомирській та Хмельницькій областях у 2019–2017 рр. - Беркут. 26 (2): 83-89.
- Гриб О.В. (2020): Знахідки птахів, занесених до Червоної книги України та Резолюції 6 Бернської конвенції, в долині р. Хомора на Хмельниччині. - Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною, в Україні. К. 133-147.
- Гриб О.В. (2022а): Орнітофауна долини р. Будичина (Житомирська область). - Авіфауна України. 10: 22-52.
- Гриб О.В. (2022б): Гніздова орнітофауна заказника «Баранівський» (Житомирська область). - Авіфауна України. 10: 52-58.
- Гриб О.В. (2022в): Знахідки тварин, занесених до Червоної книги України та Резолюції 6 Бернської конвенції, в південній частині смарагдового об'єкта «Долина річки Случ у Житомирській області». - Поширення раритетних видів біоти України. К. – Чернівці: Друк Арт. 1: 121-134.
- Ільчук В.П., Жерліцина Т.М., Гедзюк В.О., Гринюк П.М., Бондарець В.І. (2021): Зимуючі та пролітні водно-болотні птахи Нетішинського водосховища. - Беркут. 30 (1): 1-13.
- Новак В.О. (2003): Сови Strigiformes Хмельницької області. - Пріоритети орнітологічних досліджень. Мат-ли і тези доповідей VIII наук. конф. орнітологів заходу України, присвяч. пам'яті Густава Бельке (24.07.1810–03.03.1873) (м. Кам'янець-Подільський, 10–13 квітня 2003 р.). Львів – Кам'янець-Подільський. 153-154.
- Фесенко Г.В. (2022): Різноманіття сучасної орнітофауни України. К.: Академперіодика. 1-184.